

workers” which is an integrative quality of a person based on the system of value orientations, the target installations, and is manifested in an active life position and anxiety to influence social processes in society. It is realized in a purposeful, conscious, socially significant activity. It is established that the essence of social activity consists in the ability of a person to be independent of the will manifestations expressed in the independent statement of purpose, the organization of action aimed at the achieving this goal.

There are characterized the specific features of the student's age, focusing on psychophysiological, axiological, subject-object and futurological approaches to the understanding of the student youth. The attention is focused on the essential characteristics of social activity of modern students which include readiness for obtaining social and professional knowledge, the availability of socially oriented motives of social and professional activities, the focus on the expansion of socially meaningful forms and areas of activity (the creation of social projects, participation in volunteer, public, professional, creative activities); initiation of own activity in the process of professional formation; the ability to analyze and evaluate the motives of its operation and its results, the ability to predict and plan further practical socially significant activities.

It is proposed to form the social activity of future social workers, using the potential of advertising and information technologies, which include social advertising. The training programme for future social workers using advertising and information technologies has been developed.

Key words: activity, social activity, future social workers, advertising and information technologies, social advertising.

УДК 37.018.26

Таїсія Цуркан
Taisiia Tsurkan

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї І ШКОЛИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

MODEL OF FORMING PEDAGOGICAL CULTURE OF JUNIOR PUPILS' PARENTS IN THE INTERACTION OF FAMILY AND SCHOOL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ITS IMPLEMENTATION

Проблема організації процесу формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи набуває особливого значення на сучасному етапі освітніх перетворень. Визначено та розглянуто багатфакторність процесу формування педагогічної культури батьків. Проаналізовано основні типи сучасних моделей взаємодії сім'ї і школи: модель різнорівневої взаємодії, інформаційно-консультативна, координаційна та модель партнерських відносин. Описано структурно-функціональну модель формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи та визначено педагогічні умови її реалізації. Подано результати експериментальної роботи щодо формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи.

Ключові слова: педагогічна культура батьків, модель формування педагогічної культури батьків, педагогічні умови.

З метою здійснення взаємоузгодженого впливу сім'ї і школи як найважливіших формувальних інституцій повноцінного різностороннього розвитку дитини актуалізується питання педагогічної культури батьків.

Результати теоретичних та емпіричних досліджень зумовили необхідність розробки моделі формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи та обґрунтування педагогічних умов її реалізації.

Дослідники Б.В. Кузьменко та О.А. Чайковська доводять, що моделювання – це одна з основних категорій пізнання. На ідеї моделювання базується будь-який метод наукового дослідження, як теоретичний, так і експериментальний [3, с. 12].

Розглядаючи багатовекторність процесу формування педагогічної культури батьків, також відзначаємо, що в розробленій моделі повинні бути враховані характеристики і чинники, що сприяють результативності цього процесу. Згрупуємо їх: 1) чинники соціального характеру (вимоги сучасного соціуму до осмисленого виконання батьківських функцій); 2) чинники партнерського характеру (умови освітнього середовища з широким спектром відносин між учасниками педагогічного процесу); 3) чинники особистісного розвитку (орієнтованість на особистісно-культурний тип поведінки, організованість, цілеспрямованість тощо); 4) методологічні чинники (варіативність змісту організації процесу формування педагогічної культури, різноманітність методів, прийомів і засобів навчання). Як у будь-якій системі, чинники і структурні одиниці педагогічної моделі можуть взаємодіяти в різному поєднанні і співвідношенні.

Науковці (І.Н. Попова, Л.Д. Маліна, А.В. Зякіна) зазначають, що у науково-літературних джерелах найбільшою мірою представлені дві основні моделі взаємодії навчального закладу і сім'ї: інформаційно-консультативна і модель різнорівневої взаємодії [5, с. 72], однак у практиці діяльності загальноосвітніх установ чітко окреслені ще два варіанти моделей педагогічного супроводу сімейного виховання: модель партнерських відносин та координаційна модель.

Модель партнерських відносин школи з сім'єю описана у роботах А.Н. Гавриліна, Л.І. Новикової, В.А. Караковського, Н.Л. Селіванової. Дослідники наголошували, що прогнозованим результатом є зріла суб'єктна позиція батьків, які свідомо беруть на себе відповідальність за виховання дітей. Гарантією успішної реалізації моделі партнерської взаємодії визначалась сформованість батьківської позиції, повага до проблем сім'ї та вияв потреби у наданні допомоги в їхньому вирішенні з боку педагогів [1, с. 80].

Базуючись на наукових уявленнях про педагогічне проектування та врахувавши особливості взаємодії сім'ї та школи в сучасних умовах як предмета проектування, науковцями В.І. Кириченко та Г.Г. Ковганич була розроблена технологія створення і функціонування моделі партнерської взаємодії навчального закладу і сім'ї [2, с. 30].

Аналіз сучасних моделей педагогічного супроводу сімейного виховання, що склалися на сьогоднішній день у теорії і практиці роботи освітніх установ з родиною репрезентують надбання педагогічної науки і практики, проте сьогодні актуалізується проблема педагогічної культури батьків і розробки ефективної моделі її формування.

Мета статті полягає в обґрунтуванні моделі формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи і висвітленні умов її реалізації.

Працюючи над створенням моделі формування педагогічної культури батьків (рис.1), ми виходили з необхідності взаємодії сім'ї, освітніх установ і медіа сфери. Тому така модель включає в себе кілька рівнів реалізації: освітнє середовище вищого навчального закладу, процес взаємодії сім'ї і школи в межах початкової ланки освіти та медіа середовище.

Метою моделі є оптимізація процесу формування педагогічної культури батьків на засадах партнерства, діалогічної співпраці.

Прогнозованим результатом є підвищення рівня педагогічної культури батьків.

Для досягнення мети сформовано низу завдань, які розуміємо як запланований обсяг роботи: формування знань у сфері сімейного життя і батьківської педагогіки; формування ціннісного ставлення до родини; розширення сфери сімейно-творчих і батьківських потреб і умінь; пробудження інтересу до самореалізації в сімейному житті і батьківстві; формування

потреби вдосконалення та поширення знань щодо особливостей сімейного виховання; стимулювання духовно-морального та емоційного розвитку особистості; формування особистісних якостей, необхідних для встановлення конструктивних взаємин на засадах гуманізму та взаємоповаги.

На основі аналізу філософської, соціологічної, психологічної літератури визначено такі принципи, які є науково-теоретичними положеннями моделі формування педагогічної культури батьків у соціокультурному освітньому просторі: *принцип діагностичності* передбачає суб'єкт-суб'єктний характер взаємин учасників процесу взаємодії, інтерактивність процесу формування педагогічної культури батьків; *принцип технологічності* забезпечує практичну реалізацію моделі, котра повинна бути побудована як технологічний процес; *принцип варіативності* дозволяє батькам засвоювати методи і прийоми виховання дітей з урахуванням актуальності для їх власної сім'ї; *принцип практичної спрямованості* обумовлює орієнтацію на реальні цілі і завдання сімейного виховання; *принцип координації* виражається в тому, що діяльність, спрямована на окрему сім'ю або педагога, повинна бути чітко урегульована, реалізуватися тільки в рамках затвердженої програми, з урахуванням внутрісімейного клімату і стилю комунікації в сім'ї; *принцип гуманності* дозволяє захистити інтереси кожного педагога, сім'ї; забезпечити конфіденційність інформації, отриманої в ході обстеження або обговорення даних; *принцип взаємоповаги та взаємодовіри* означає, що спілкування педагогів, психологів, батьків та дітей не повинно носити характер нотації або моралі, а передбачати партнерські відносини в атмосфері співпраці.

Динамічний характер моделі формування педагогічної культури батьків у соціокультурному освітньому просторі відображається в її функціонуванні, що викликає необхідність обґрунтування функцій, що спрямовуватимуться на створення умов та їх реалізацію для підвищення рівня педагогічної культури суспільства. Ця модель сприяє реалізації таких функцій: інформаційно-пізнавальної; емоційно-образної; ціннісно-орієнтаційної; діяльно-вольової; комунікативно-регулятивної.

Зміст моделі формування педагогічної культури – це сукупність знань у сфері сімейного життя і батьківства; сформованість ціннісних сімейних орієнтацій; потреби в батьківстві; інтерес до самореалізації в сімейному житті. З теоретичних позицій формування педагогічної культури батьків доцільно представити на основі проектування її когнітивного, ціннісного, емоційного, та поведінкового компонентів.

Наступним структурним елементом моделі є методи: аналіз помилок, колізій, казусів; аудіовізуальний метод навчання; метод проектів; діалог Сократа; рольова гра; “займи позицію”; майстер-класи; брейнстормінг; метод аналізу ситуації; метод інтерв'ю; “дерево рішень”; дискусія із запрошенням фахівців; коментування, оцінка (самооцінка) дій учасників; проблемно-пошуковий метод; публічний виступ; моделювання; розігрування ролей; кейс-метод; метод “Дельфі”; ярмарок ідей; конфлікт-метод; PRES- формула (від англ. Position – Reason – Explanation or Example – Summary); “чотири кути”; “Facebook”; “криголами”; “відкритий простір” та ін.

Форми: інтерактивна лекція, панельна дискусія, перегляд кінофільму, відеозапису, презентація, індивідуальні проекти, групові проекти, круглий стіл, тренінг, семінар, практикум, інформаційний дискурс, заняття з залученням фахівців, спільна акція, виїзне заняття, ознайомлення батьків з психолого-педагогічною літературою, день відкритих дверей, спільна екскурсія, консультативні пункти, електронне листування тощо.

Оскільки специфіка навчання дорослих вимагає інноваційного мислення і новітніх підходів у роботі з ними, в процесі реалізації моделі нами використовувалися різні інноваційні технології (технології навчання дорослих на основі застосування активних методів; діалогічного навчання; технології навчання батьків у структурі проектної діяльності; інформаційні технології).

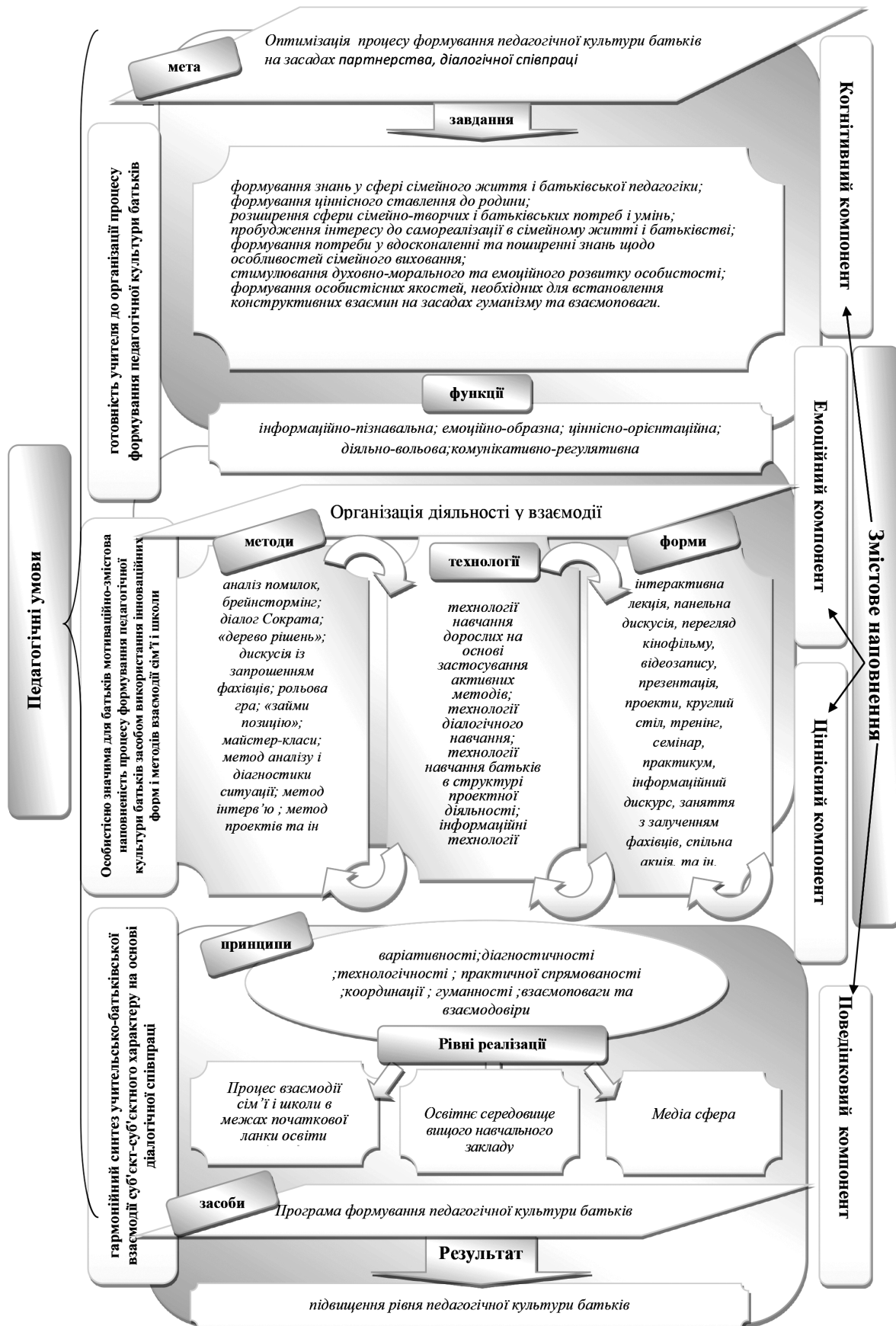

Рис. 1. Модель формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи

Проведений теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, розроблення моделі формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи та її ресурсного забезпечення (нормативного, методичного, діагностичного, технологічного) висуває необхідність обґрунтування педагогічних умов, які забезпечать її дієвість і ефективність.

У тлумачному словнику української мови зазначається, що умова – це “необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь” [4, с. 632].

Зміст поняття “педагогічні умови” включає в себе обставини, пов'язані з організацією освітньо-виховного середовища, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, пошукова, виховна і практична діяльність батьків, спрямована на формування в них психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, розвиток їх світоглядної культури, батьківської компетентності.

Спираючись на наведені вище дефініції “умова” та “педагогічна умова”, а також власне бачення, в контексті нашого дослідження під педагогічними умовами, розуміємо особливості організації процесу взаємодії сім'ї і школи, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості батька чи матері, об'єктивно забезпечують можливість формування їх педагогічної культури.

Беручи до уваги результати дослідження вчених і враховуючи особливості нашого дослідження, визначено педагогічні умови формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи. Проаналізуємо окреслені стратегічні умови.

Гармонійний синтез учительсько-батьківської взаємодії суб'єкт-суб'єктного характеру на основі діалогічної співпраці. Ефективний процес формування педагогічної культури батьків неможливий без переходу від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних відносин у педагогічній діяльності.

З метою формування готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії необхідно активно впроваджувати діалог між суб'єктами взаємодії як домінуючу форму співпраці.

Реалізувати таку умову педагогічної взаємодії з метою формування педагогічної культури батьків, на нашу думку, найкраще за методикою контактної взаємодії Л.Б. Філонова.

Особистісно значима для батьків мотиваційно-змістова наповненість процесу формування педагогічної культури батьків засобом використання інноваційних форм і методів взаємодії сім'ї і школи. Вважаємо, що для залучення батьків до процесу формування їх педагогічної культури важливо наповнити зміст програми та занять мотиваційною спрямованістю та варіативністю. Досвід показує, що спрямованість на взаємодію відбувається тоді, коли вчинки людини визначаються потребою у спілкуванні, прагненням підтримувати позитивні стосунки з партнерами.

З метою забезпечення цієї умови розробили програму та заняття для формування педагогічної культури батьків, спрямовані на стимулювання пізнавального інтересу дорослих, доповнення їх досвіду новітніми та актуальними знаннями в сфері виховання дітей та особистісного саморозвитку.

Готовність учителя до організації процесу формування педагогічної культури батьків. Однією з важливих якостей учителя, умов успішності його як професіонала є готовність до формування педагогічної культури батьків.

Сучасний учитель має бути готовий до налагодження співпраці з сім'єю в умовах інноваційної особистісно значимої для батьків діяльності. Тому, в процесі реалізації моделі, проводились групові та індивідуальні консультації педагогів, засідання методичних об'єднань, секційні заняття учителів початкової школи. Проблема обговорювалась на конференціях, пленарних засіданнях.

За підсумками експериментальної роботи щодо формування педагогічної культури батьків у взаємодії сім'ї і школи на основі розробленої моделі і з урахуванням виокремлених педагогічних умов фіксуємо статистично значущі відмінності між контрольними і експериментальними групами, що свідчить про ефективність педагогічної роботи з респондентами (таб.1).

Таблиця 1

Узагальнені результати рівнів сформованості педагогічної культури батьків молодших школярів КГ та ЕГ до та після початку експерименту

Рівень	Контрольна група (n = 150)			Експериментальна група (n = 158)		
	Констатувальний етап	Формувальний етап	Зростання	Констатувальний етап	Формувальний етап	Зростання
Низький	38,9	36,2	-2,7	36,3	15,5	-20,8
Середній	48,8	50,5	+1,7	49,8	57	+7,2
Високий	12,3	13,3	+1	13,9	27,5	+13,6

Так, згідно з даними таблиці 1, очевидно є тенденція до підвищення рівня педагогічної культури у батьків експериментальної групи: кількість батьків з низьким рівнем педагогічної культури скоротилася на 20,8%, із середнім рівнем – збільшилась на 7,2%, а з високим рівнем – зросла на 13,6% відповідно. У контрольній групі відбулися незначні зміни, що свідчить про невідповідність традиційних форм і методів роботи з батьками.

Одержані в процесі дослідження якісні та кількісні результати дають змогу говорити про перспективність запропонованої моделі і педагогічних умов формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи.

Список використаних джерел

1. Караковский В. А. Воспитание? Воспитание... Воспитание! / В.А. Караковский, Л.И. Новикова, Н.Л. Селиванова // Теория и практика школьных воспитательных систем. – М. : Новая школа, 1996. – 160 с.
2. Кириченко В. І. Соціальне партнерство школи і сім'ї: переосмислення проблем і перспектив / В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганіч // Довідник директора школи. – 2015. – № 5-6. – С. 28–34.
3. Кузьменко Б. В. Моделювання систем / Б. В. Кузьменко, О. А. Чайковська. – К. : Вид-во КНУКМ, 2008. – 134 с.
4. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т.–К. : Аконіт, 1999. – Т. 2. – 910 с.
5. Попова И. Современные модели взаимодействия образовательного учреждения с семьей / И. Попова, Л. Малина, А. Зякина // Воспитательная работа в школе. – 2012. – № 6. – С. 72–80.

The problem of organizing the process of forming the pedagogical culture of parents in the interaction of family and school has a particular importance at the present stage of educational transformations. The author defines and examines the multifactorial nature of the process of forming parents' pedagogical. The basic types of modern models of interaction between family and school are analyzed: the model of multilevel interaction, information and consultative, coordination and model of partnership relations. The article describes the structural-functional model of formation of parent's pedagogical culture in the interaction of family and school; the pedagogical conditions of its implementation are determined.

A model for forming the pedagogical culture of junior pupils parents in the interaction of family and school includes three levels of implementation: the educational environment of a higher educational establishment, the process of interaction between family and school within the initial level of education and the media environment.

The article also outlines, justifies and experimentally verifies the pedagogical conditions for the formation of parents' pedagogical culture in the interaction of family and school, namely: 1) harmonious synthesis of teacher-parent interaction of subject-subject character on the basis of dialogic cooperation; 2) personally significant for parents motivational and content filling of the process of formation of their pedagogical culture by means of the use of innovative forms and methods of interaction between family and school; 3) readiness of the teacher to organize the process of forming parents' pedagogical culture.

The results of experimental work on the formation of the pedagogical culture of parents in the interaction of family and school are presented.

Key words: *pedagogical culture of parents, model of formation of parents' pedagogical culture, pedagogical conditions.*

УДК 316.64-057.87:323(477.52/.6)

Вікторія Швирка
Viktoriia Shvyrka

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПОГРАНИЧЧЯ СХОДУ УКРАЇНИ

PROBLEMS OF FORMING TOLERANCE OF STUDENT YOUTH IN CONDITIONS OF SOCIO-CULTURAL BORDERLAND OF THE EAST OF UKRAINE

У статті соціокультурне пограниччя розглядається як місце, де існують особливі спільноти, де мешкають люди, чиє життя залежить від умінь переходити фізичні та соціокультурні кордони між різними етнічними, релігійними й мовними групами. Розглянутий феномен толерантності з точки зору філософії, соціології та психології та педагогіки. Показана роль вищого навчального закладу у формуванні толерантності студентської молоді в умовах соціокультурного пограниччя Сходу України.

Ключові слова: *толерантність, соціокультурне пограниччя, педагогіка пограниччя, студентська молодь, Схід України.*

Сучасний світ є настільки різноманітним і суперечливим, що конфлікти стають повсякденними явищами життя, набувають поширення міграційні процеси, пов'язані з війнами, з втратою поселенської мережі, робочих місць та інфраструктури, пошуку кращого життя, а, відтак, зріс взаємозв'язок і взаємозалежність людей, соціальних груп і суспільств.

Анексія Криму, розгортання збройного конфлікту на Донбасі стали на початку 2014 р. для нашої держави надзвичайними викликами, з якими вона вперше стикнулася за 23-и роки своєї новітньої історії. До цього часу Україна – багатонаціональна і багато конфесійна країна була чи не єдиною на пострадянському просторі, яка спромоглася уникнути запеклого громадянського протистояння. Нинішні події, нав'язані ззовні, створили ситуацію, коли вперше після завершення Другої світової війни Україна була вимушена боронити своє суверенне існування, що потребувало мобілізації зусиль не лише політичної влади, але й усіх суспільних інститутів, всього суспільства [5, с. 4].

Останні події на Сході України та труднощі взаєморозуміння на їх ґрунті призвели до поширення розриву міжнаціональних, міжособистісних, міжконфесійних стосунків; загострили проблему толерантності в суспільстві, зокрема, серед студентської молоді.